

Zsolnay Janka: Világörökségi helyszínek kulturális és gazdasági jellegű fejlesztéseinek összehasonlítása - a pécsi Zsolnay Kulturális Negyed és a Pannonhalmi Bencés Főapátság vonatkozásában

városfejlődésében meghatározó jelentőséggel bírt a Zsolnay gyár, annak ipari, művészeti, kulturális kisugárzása és öröksége. A különféle kulturális, közművelődési, szórakoztató, gasztronómiai és oktatási funkciók ide telepítésével pedig egy pezsgő kulturális negyeddé vált a terület. Sőt, kimagasló építészeti és ipartörténeti jelentősége, egyedülálló komplexitása elismeréseként 2014. május 16-án a hungarikumok listájára is felkerült a Zsolnay Negyed. A Zsolnay-gyár törté

visszanyerte önállóságát. 1995-ben privatizálták a gyárat, majd 1999-ben három különálló cégre vált szét: Zsolnay Porcelángyár Rt., Zsolnay Manufaktúra Rt. és Zsolnay Örökségkezelő KHT. A tulajdonosváltások és működési forma változások után 2013-ban egy Magyarországon élő, szír származású építészmérnök üzletember, Bachar Najari többségi tulajdonosa lett a Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt-nek (Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt. 2020.11.05.).

részben a Pannonhalmi Arborétum TT, részben a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet részeként (Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete (2018) Világörökségi helyszínre vonatkozó megalapozó dokumentáció és világörökség kezelési terv).

2. ábra: Pannonhalmi Bencés Főapátság épületei
(Forrás: Wikipédia)

A II. világháború után az egyházi szervezetek finanszírozása átalakult, szükségessé vált az önálló gazdálkodás. E változások során kerülhetett sor a borászat és az apátsági termékek kínálatának kialakítására, olyan gazdálkodási formák kialakítására, amely összeegyeztethető egy hungarikummal, egy világörökségi helyszínnel. A fő tevékenység természetesen az oktatás. A Pannonhalmi Bencés Gimnázium az ország meghatározó középiskolája. Kiegészítő tevékenysége a felnőttképzés. A Főapátság tudatosan építi fel jelenlétét a turisztikai ágazatban is. A fő pillér mindenekelőtt az örökségturizmus és a vallási turizmus, emellett a kulturális és rendezvényturizmus, a borturizmus és a gasztronómiai turizmus. Ennek felelnek meg az elmúlt évek fejlesztései, akár a műszaki, akár a humán háttér kiépítését, akár a marketing rendszer erősítését tekintjük.

3. Gazdasági jellegű beruházások összehasonlítása

A Zsolnay Negyed gazdasági beruházásai

A Zsolnay Negyed 5 hektáros terület, 15 védett műemléképülettel, 88 köztéri Zsolnay szoborral, kávézókka, kézműves boltokkal és magas minőségű éttermekkel. A Negyed nemcsak a turisták érdekeit szolgálja, hanem saját városuk lakosságának érdekeit is figyelembe veszi, minden pécsi lakos lakcímkártyájának felmutatásával 10% kedvezménnyel juthat Zsolnay porcelánhoz. 2011-ben nyerte el végső formáját a Zsolnay Kulturális Negyed, mely Közép-Európa legnagyobb ipari műemlék-rekonstrukciója volt, 40 ezer négyzetméternyi épület felújításával Magyarország egyik legnagyobb kulturális központja lett.

A Pannonhalmi Bencés Főapátság gazdasági beruházásai

1. Szent Benedek Általános Iskola, Középiskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium Balatonfüredi Tagintézményének infrastrukturális fejlesztése.
2. A Pannonhalmi Főapátság konzorciumi partnereivel 2017-ben támogatási igényt nyújtott be a Széchenyi 2020 program „Világörökségi helyszínek fejlesztése” pályázati felhívására, melyet vissza nem térítendő európai uniós támogatással nyert el (Pannonhalmi Főapátság 2020).
3. 2016-ban támogatási igényt nyújtott be Széchenyi 2020 program „Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés” tárgyú felhívására. A projekt megvalósításának célja a Pannonhalmi Apátsági Múzeum rendezvényterének és digitális múzeumi szolgáltatásainak fejlesztése.
4. Pannonhalmi Apátsági Major Látogatóközpont kialakítása: turisztikai és élményelemek kialakítása a nagyközönségnek.

A Pannonhalmi Főapátság 1996-ban ünnepelte alapításának ezredik évfordulóját és ebben az évben vált a Világörökség részévé. A millenniumi ünnepségeket követő érdeklődésre válaszként elkészült a bencés monostor turisztikai hasznosítási terve, amely több ütemű fejlesztést irányozott elő. Ezen fejlesztés keretében épült meg az elmúlt másfél évtizedben a turistafogadó és a hozzá kapcsolódó gyalogos híd, jött létre az Apátsági Pincészet, újult meg a gyógynövényes kert, épült fel a Szent Jakab Zarándokház és a Viator Apátsági Étterem és Borbár.

A fejlesztési terv következő megtervezett üteme az Apátsági Major rehabilitációja volt. Az Apátsági Major épületét csak a rendszerváltás után tudták visszavásárolni, s láttak neki egy, a XXI. századi igényeket kielégítő kulturális turisztikai látogatóközpont létrehozásának. Magyarország legrégebbi könyvtára a Főapátságban található. A modern könyvvállományuk mellett védett, muzeális gyűjteménnyel is rendelkeznek, amelyet folyamatosan restaurálni kell. 2017-ben új látnivalóval gazdagodott a Főapátság és természeti környezete: átadták a lombkorona tanösvényt. Ez a kilátóként is használható építmény az Apátság kulturális örökségének vonzásában tovább növeli a környék népszerűségét és látogatottságát. Az elmúlt évek befektetéseit vizsgálva megállapítható, hogy a Zsolnay Negyed 2011-es átadásakor 11 milliárdos beruházásával szemben a Pannonhalmi Bencés Főapátság több, kisebb beruházást valósított meg. Az apátsági épületek javarészt álltak, a felújításokra, korszerűsítésekre a Főapátság folyamatosan pályázik Európai Unió és Minisztériumi vissza nem térítendő és részben visszatérítendő lehetőségekre, több és változatosabb beruházásokat valósít meg. A Főapátság borászatának kialakítása és az ott használt technikai eszközök értéke azonban vetekszik a Zsolnay Negyed beruházásaival. Mindkét kulturális örökségi helyszín sok bevételt könyvelhet a belépőkből, szolgáltatásokból.

3. ábra: Összehasonító táblázat
(Forrás: saját összehasonlítás)

Összehasonlítási szempontok	Zsolnay Negyed	Pannonhalmi Bencés Főapátság
gazdasági jellegű beruházások	Egyszerre történő nagy összegű, 11 milliárdos beruházás: 5 ha terület, 40 ezer m ² épület felújítása, melyből 15 védett műemléképület.	Folyamatos fejlesztések, uniós pályázatokból: ➤ infrastrukturális fejlesztés - 370 millió; ➤ világörökségi helyszín fejlesztése - 950 millió; ➤ turizmusfejlesztés - 149 millió; ➤ fejlesztési, működési és program célú támogatás - 30 millió; ➤ Pannonhalmi Apátsági Major Látogatóközpont kialakítása 1.6 milliárd.
létrejövő épületegyüttesek	• Míves Negyed, benne: Család- és gyártörténeti kiállítás, Gyugyi László gyűjtemény, szecessziós kávézó, vállalkozói terek vendéglátóhelyek, inkubátorház, bátorház, rezidens szállás. • Alkotó Negyed, benne: Pécsi Ifjúsági Központ, Kortárs Művészeti Központ, Labor Szövetkezet, rendezvénytér, vendéglátóhely. • Családi Negyed: Interaktív Tudományos-Technikai Kiállítás, Planetárium, Pécsi Galéria, Bóbita Bábszínház • Egyetemi Negyed: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Kommunikációs és Médiatudományi Tanszéke és a Filmtudományi és Vizuális Kultúra Tanszék, Janus Egyetemi Színpad, menza. • Látogatóközpont, parkoló.	• Szent Benedek Általános Iskola, Középiskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium Balatonfüredi Tagintézményének infrastrukturális fejlesztése. • Széchenyi 2020 Program, világörökségi helyszín fejlesztése: gyógynövénykert, látogatói élmény növelése, interaktív módon. • Széchenyi 2020 Program, társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés: Pannonhalmi Apátsági Múzeum rendezvényterének és digitális múzeumi szolgáltatásai fejlesztése. • Fejlesztési, működési és program célú támogatás keretében: - Szűz Mária Plébánia épületének felújítása; - Szent Benedek Lelkészszeg kertépítés és gépbeszerzés; - Szentháromság Plébánia új akadálymentes bejárat és mosdó árat és kialakítása, - Pannonhalmi Apátsági Major Látogatóközpont kialakítása • Pannonhalmi Apátsági Major Látogatóközpont kialakítása 1.6 milliárd forintból turisztikai és élményelemek megvalósítása: turistafogadó, gyalogos híd, Apátsági Pincészet, Szent Jakab Zarándokház, Viator Apátsági Étterem és Borbár.
gazdaságélénkítő szerepvállalás	A Negyed kialakulása nagymértékben hozzájárul Pécs költségvetésének növekedéséhez, a turizmusban érintett ágazatok biztos bevételehez jutásához. Segíti a pécsi nevezetességek megismertetését a közönséggel, továbbá Pécs vonzáskörzetéhez tartozó területek felfedezését, pl. Orfű. A Zsolnay Negyed együttműködik a Kodály Központtal, ahol zenei fesztiválokat és művészeti programokat szerveznek, a fizető vendégek száma 2019-ben 5 ezer fővel nőtt.	Pannonhalmi 2000-ben elnyerte a városi rangot, a település fejlődéséhez, támogatottságához a Főapátság nagymértékben hozzájárult. A Főapátság épületeiben, kiszolgáló tereiben dolgozók foglalkoztatása, főleg a városból, Pannonhalmi vonzáskörzetéből, így a munkanélküliség csökkentése, a helyi, illetve környékbéli lakosság életszínvonalának emelése. A Főapátságnak 600 fő alkalmazottja van. 2020 évben szőlőmag-feldolgozó üzem és sörfőzde létesítése.
közművelődési tevékenység	Világhírű kiállítások, családi- és gyerekprogramok, játszóház, szabadtéri játszóház, bábszínház, ifjúsági programok, általános- és középiskolákkal, továbbá a Pécsi Tudományegyetemmel való együttműködés.	Hagyományörző csoportokkal és kézműves termelőkkel történő kapcsolatfelvétel és együttműködés. Kulturális kreatív ipar.
hungarikum	Ipari és műszaki megoldások hungarikum: Zsolnay porcelán és kerámia.	Kulturális örökség hungarikum: az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete.

4. Következtetések

Tanulmányunkban a két világörökségi helyszín összehasonlítása több szempontból történt. Az egyik szempont a gazdasági jellegű beruházásokra vonatkozott, melynél megállapítható, hogy az egyszerre történő, nagy összegű és volumenű beruházásokban a Zsolnay Negyed többet és nagyobbat alkotott a Pannonhalmi Bencés Főapátságnál. A Negyed 11 milliárdból jött létre, 40 ezer négyzetméternyi épület felújításával; Közép-Európa legnagyobb ipari műemlék-rekonstrukciójaként. A fejlesztés a 2011-es átadás óta is folyamatos. A Negyed fenntartása nagy költséget emészt fel, ugyanakkor a mai napig sem teljesen kihasznált. Az újdonságok bevitelle az épületekbe elengedhetetlen. 2020-ban felmerült a Negyed felújítási kérdése, azonban a tulajdoni viszonyok miatt nem egyértelmű a felelősség. A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karával történő együttműködés ígéretes, 2011. óta a Művészeti Kar, továbbá a Kommunikáció és Médiatudományi, valamint a Szociológiai Szak hallgatói részére alakítottak ki külön épületet. A Pannonhalmi Bencés Főapátság gazdasági jellegű beruházásai folyamatosak, minden területet lefednek a tevékenységi körükhöz kapcsolódóan: iskolák támogatása, világörökségi helyszínek fejlesztése, gyógynövénykert kialakítása, fejlesztése, turizmusfejlesztés, könyvtári állomány megőrzése, rendezvénytér és digitális múzeumi szolgáltatás fejlesztése, akadálymentesítés, gépbeszerzés, épület felújítások, továbbá Látogatóközpont kialakítása. Ajándéktárgyaik, apátsági termékeik, valláshoz kapcsolódó tárgyaik világszinten ismertek, a gasztronómiai kínálata pedig az igazi ínycsemegeknek kedvez. Mindkét település, mindkét világörökségi helyszín turisztikai fejlesztéseinek hozadéka van a városok és környező településeinek forgalmára, vendéglátóhelyek, szórakozóhelyek forgalmának növelésére, munkaerőpiaci helyzetének javítására, munkanélküliség csökkentésére, a régiók fejlesztésére. A Zsolnay esetében talán könnyebb világszintű ismertséget elérni a termékekkel, de a Főapátságnak viszont a bencés rendhez való tartozása miatt nincs szükség reklámra.

Mi a mi feladatunk? Az emberiség célja: az emberiség kiemelkedő értékkel bíró kulturális és természeti örökségének megőrzése. A világörökségi egyezményhez csatlakozó állam egyebek között kötelezettséget vállal arra, hogy a területén fekvő világörökségi helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára is.

Felhasznált irodalom:

- Barna, Judit (2019): Évszázados kincsek nyomán Baranyában 1. rész. Elérhető: http://www.aktivpihenes.hu/turisztika/evszazados_kincsek_nyoman_baranyaban_1_resz/. Letöltés dátuma: 2020.11.05.
- Eduline, https://eduline.hu/felsooktatas/Elkeszult_a_Zsolnay_Negyed_a_pecsi_egyetem_BM932A. Letöltés dátuma: 2020.11.20.
- Európa Kulturális Fővárosa - Pécs, 2010 Zsolnay Kulturális Negyed kulcsprojekt megvalósíthatósági tanulmánya. Nyomtatott anyag: 2020.08.15.
- Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete. Világörökségi helyszínrre vonatkozó megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv. Budapest, 2018. március. Elérhető: https://2015-2019.kormany.hu/download/1/d9/51000/PH_KET_SUM-180300-digit.pdf. Letöltés dátuma: 2020.11.05.

- Getto, Katalin: A szemlélődés tere (A Zsolnay Kulturális Negyedről). In: Jelenkor, LV. évfolyam, 7-8. szám, 789-801 p. <http://www.jelenkor.net/archivum/cikk/2541/a-szemlelodes-tere>. Letöltés dátuma: 2020.11.05.
- Gyugyi, László – Csenkey, Éva – Hárs, Éva (2017): Zsolnay aranykora - Gyugyi László gyűjteménye száz új tárggyal. Kossuth Kiadó.
- Hazai középületek honlapja, <http://hazai.kozep.bme.hu/hu/latogatokozpont-es-etterem-pannonhalma-kosaras-domb/>. Letöltés dátuma: 2020.10.28.
- Kapitány, Gergely (2020): A cél: menő kulturális fellegvár legyen a Zsolnay Negyed Pécsen. In: Pécs Aktuál. Elérhető: <https://pecsaktual.hu/kultura/a-cel-meno-kulturalis-fellegvar-legyen-a-zsolnay-negyed-pecsen/>. Megtekintés dátuma: 2020.10.28.
- KSH honlapja, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mesz/08_gy.pdf. Megtekintés dátuma: 2020.10.27.
- Magyar Turisztikai Desztináció Menedzsment Szövetség honlapja, https://www.tdmszoveetseg.eu/irany_pecs. Megtekintés dátuma: 2020.11.05.
- Méhn, Tamás (2020): Szálláshely nélkül nincs turizmus, márpedig a hotelek miatt senki sem fog Pécsre jönni. In: Pécs Aktuál. Elérhető: <https://pecsaktual.hu/kultura/szallashely-nelkul-nincs-turizmus-marpedig-a-hotelek-miatt-senki-nem-fog-pecsre-jonni/>. Megtekintés dátuma: 2020.10.28.
- Nagy, Imre Gábor (2018): Zsolnay Vilmos díszpolgársága. Elérhető: https://mnl.gov.hu/mnl/baml/hirek/zsolnay_vilmos_diszpolgarsaga. Megtekintés dátuma: 2020.11.05.
- Nemzeti Örökség Intézete honlapja, <http://intezet.nori.gov.hu/national-sites/Pannonhalma/pannonhalma-bences-foapatsag/>. Megtekintés dátuma: 2020.11.03.
- Nyíri, Zsuzsa: Egy nemzet és a világ öröksége Szent Márton hegyén. Pannonhalmi Bencés Főapátság. INN-SIDE Tanácsadó Kft. <https://mtu.gov.hu/documents/prod/Turizmus-Bulletin-Pannonhalmi.html>. Letöltés dátuma: 2020.11.03.
- Pannonhalmi Főapátság honlapja, <https://pannonhalmifoapatsag.hu>. Megtekintés dátuma: 2020.10.13.
- Pernecker, Dávid (2017): Szavazzunk, hogy a Zsolnay Negyed legyen az év turisztikai attrakciója. Elérhető: <https://www.pecsma.hu/kultura/szavazzunk-hogy-a-zsolnay-negyed-legyen-az-ev-turisztika-attrakcioja/>. Megtekintés dátuma: 2020.11.05.
- P. Horváth, Tamás (2019): A Zsolnay. Egy dinasztia eredete – ÜKH 2019. Prae.hu Informatikai és Kommunikációs Kft.
- Programturizmus honlapja, <https://www.programturizmus.hu/partner-pannonhalmi-bences-rend-foapatsag-pannonhalma.html>. Megtekintés dátuma: 2020.10.21.
- Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar kiadványa, szerző: Závordi-Szabó-Kautzs 2017. https://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2017/Zavodi_Szabo_Kautzs_2017.pdf. Letöltés dátuma: 2020.11.05.
- Tóth, Judit (2018): Zsolnay Negyed, ahol múlt és jövő összeér. In: Turista Magazin, 2018. április. <https://www.turistamagazin.hu/hir/zsolnay-negyed-ahol-mult-es-jovo-osszeer>. Letöltés dátuma: 2020.11.05.
- Turista Magazin honlapja, <https://www.turistamagazin.hu/galeria-1/zsolnay-negyed-ahol-mult-es-jovo-osszeer/193946>. Megtekintés dátuma: 2020.10.29.
- Turizmus.com A turizmus hírforrása, <https://turizmus.com/desztinaciok/illatmuzeum-es-latvanymuhely-is-letesul-pannonhalman> – 1169127. Letöltés dátuma: 2020.10.29.
- Zsolnay Negyed honlapja, <http://www.zsolnay.hu>. Megtekintés dátuma: 2020.10.13.

- Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft. honlapja, <https://www.zsolnayfenyfesztival.hu/>.
Megtekintés dátuma: 2020.11.05.
- Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt. honlapja <http://www.keramiaszovetseg.hu/zsolnay>.
Megtekintés dátuma: 2020.11.05.
- Zsolnay, Teréz - M. Zsolnay, Margit - Sikota, Győző (1974): Zsolnay. A gyár és a család története 1863-1948, A gyár története 1948-1973, Budapest, Corvina Kiadó.